

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ НА ДВИЖЕНИЯТА ЗА НАЦИОНАЛНА КУЛТУРА, ЦЪРКВА И ПОЛИТИЧЕСКО ОСВОБОЖДЕНИЕ ПРЕЗ ВЪЗРАЖДАНЕТО

Крумка Шарова

Научната литература върху движенията за нова национална просвета и култура, за независима църква и за политическо освобождение в миналото и през последните десетилетия дава богата картина за развитието на всяко едно от тях, както в общонационален, така и в регионален и личностен план¹. Приносите за изясняване на спецификата им, за самостоятелното им развитие и постижения са значителни. Наред с това обаче обективните процеси очертават и редица въпроси за връзките и взаимодействията между тях, които не се третират в специализираните изследвания: как се съотнасят трите насоки или форми на националноосвободителното движение помежду си във времето и по своите задачи и цели; има ли и какви взаимни въздействия и влияния и как това изглежда, от една страна в цялостния възрожденски процес, от друга - за идеолозите и ръководителите, от трета - за масовия участник в просветното, църковното и пряко политическото движение за освобождение².

Към споменатите три насоки трябва да се прибави и една четвърта, все още недостатъчно изследвана самостоятелно и недооценена по значението си като трайна и обусловена от международните обстоятелства и отношения по Източния въпрос, които се отразяват много активно върху хода на българското освободително движение. Това са външнополитическите инициативи на възрожденските българи пред Европа и света за представяне на българската национална кауза пред тях и защитата на интересите на българския народ и правото му на самостоятелно съществуване и свободно развитие³. Реално съществуващите компоненти на връзките, взаимните влияния и взаимодействия, следователно са четири - движения за нова, съвременна просвета и култура, за църковна самостоятелност и политическо освобождение и тясно свързаните и произхождащи от тях български инициативи пред европейските държави, от които в крайна сметка зависи съдбата на Турция и съдбата на България.

Все по-детайлизираното и задълбочено проучване на различните насоки или форми на изява на българското освободително движение през епохата на Възраждането налага и прави възможно да бъдат осмислени като историческа реалност връзките и взаимодействията помежду им и единството на възрожденския процес, на общото в съдържанието на различните национални задачи и единната им цел, независимо и едновременно с особеностите на всяка една от посочените четири насоки на освободителното движение. А тази единна, върховна цел на нацията е: преодоляване на вековната изостаналост на българския народ поради турското владичество и насилственото подчиняване на българското развитие на една чужда и анахронична държавна, стопанска и политическа система, преодоляване, което означава разкъсване на принудителната изолация на България от развитието на европейския свят и неговите икономически, политически, културни и технически постижения. Абсолютно необходимо условие за осъществяване на тази цел е пълната и разностранна самоидентификация, самосъзнание и национално-политическа еманципация на българския народ с възстановяване на държавната самостоятелност на България и - вече без препятствията на чуждата власт - поемане пътя на прогреса и съвременния дух на епохата във всички области на живота.